

УДК 657

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗА МСФЗ ЯК СТИМУЛ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Косташ Т.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розглянуто актуальні питання переходу вітчизняних суб'єктів господарювання на МСФЗ з метою складання фінансової звітності. Встановлено, що процес формування облікової політики підприємств за міжнародними стандартами фінансової звітності пов'язаний з проблемами теоретичного та прикладного характеру. Проаналізовано та узагальнено причини, які є перешкодою до використання МСФЗ в обліковій практиці вітчизняного бізнесу.

Ключові слова: облікова політика, міжнародні стандарти фінансової звітності, професійне судження бухгалтера, організація бухгалтерського обліку, фінансова звітність.

Постановка проблеми. Формування облікової політики, особливо коли МСФЗ застосовуються вперше, вимагає чіткого і професійного підходу. Від того, наскільки ретельно і ґрунтовно організовано бухгалтерський облік, залежать кінцеві показники фінансових звітів, які характеризують фінансово-економічну діяльність підприємства. Від облікової політики залежить діяльність не тільки бухгалтерії, а й підприємства в цілому. В умовах євроінтеграційних процесів вітчизняної економіки формування облікової політики за МСФЗ має управлінську спрямованість і слугує стимулом ефективного розвитку будь-якого підприємства, оскільки визначає його конкурентоспроможність,

ділову активність і потенціал у співпраці з вітчизняними та закордонними партнерами.

Проте, вільні ринкові відносини вимагають від підприємств знання зовнішньоекономічного середовища та розуміння загальних принципів обліку та методології формування фінансової звітності за МСФЗ.

Потрібно наголосити, що сьогодні керівники вітчизняних підприємств не приділяють належної уваги питанням формування облікової політики. Облікова політика, сформована без повного врахування вимог НП(С)БО 1 та П(С)БО 6, не дає можливості мати цілісну уяву про організацію обліку суб'єкта господарювання. Все це свідчить

про підвищення актуальності питань, пов'язаних з розробкою облікової політики згідно вимог міжнародних стандартів фінансової звітності та законодавства Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання формування облікової політики в умовах застосування МСФЗ у своїх працях розглядають: Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов та В.М. Костюченко, І.В. Жолнер, Б.А. Засадний, І.П. Приходько, М.С. Пушкар та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день досить широко висвітлені теоретико-методологічні аспекти використання МСФЗ в обліковій практиці вітчизняних підприємств. Проте додаткових досліджень потребують напрямки подолання перешкод в організації бухгалтерського обліку за МСФЗ на мікрорівні, існування яких зумовлене кадровим, ресурсним, технологічним факторами, а також станом середовища, в якому функціонує суб'єкт господарювання.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є узагальнення вітчизняного досвіду та проблем впровадження МСФЗ в облікову практику підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні найважливішим фактором ефективного розвитку вітчизняних підприємств є можливість включитися в процес інтеграції до міжнародної системи економіки, тому Україна приділяє велику увагу розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Подальший розвиток економічних євроінтеграційних процесів, врахування світових тенденцій, створення в Україні підприємств із залученням іноземних інвестицій, їх вихід на міжнародні ринки вимагають докорінних трансформувати національної системи бухгалтерського обліку. Встановлення ділових відносин з іноземними компаніями, вихід суб'єктів господарювання за межі вітчизняного ринку, організація спільних підприємств потребує складання фінансової звітності не тільки за українськими, а й за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Саме «бухгалтерський облік компаній», згідно р. V Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [1] став однією з пріоритетних сфер, у яких здійснюватиметься ефективний загальнодержавний механізм адаптації законів та інших нормативно-правових актів України.

Міжнародна співпраця зумовлює потребу в зіставленні фінансової звітності та гармонізації публічної інформації на міжнародному рівні. Одним із шляхів гармонізації є подальше запровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) до облікової практики певних категорій суб'єктів господарювання. Так, відповідно ст. 12-1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (в редакції Закону № 2164-VIII (2164-19) від 05.10.2017 р.) підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами [2].

МСБО (IAS) 1 «Подання фінансової звітності» пропонує декілька загальноприйнятих основних положень (принципів) бухгалтерського обліку, які потрібно використовувати в процесі підготовки фінансової звітності:

- достовірне подання та відповідність МСФЗ;
- безперервність;
- принцип нарахування в бухгалтерському обліку;
- суттєвість та об'єднання у групи;
- згорання;
- порівнянність [3].

На відміну від цих принципів, правила визнання, оцінки, подання і розкриття окремих об'єктів обліку або елементів фінансової звітності вимагають, як правило, конкретизації з врахуванням специфіки діяльності підприємства.

Встановлення загальних принципів дозволяє забезпечити єдність облікової методології, не ігноруючи при цьому конкретні особливості функціонування економічних суб'єктів, і реалізується через такі інструменти бухгалтерського обліку як професійне судження та облікова політика.

Згідно з §11-12 МСБО (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [4] професійне судження управлінського персоналу повинно ґрунтуватись на:

- вимогах МСФЗ, що регулюють подібні та пов'язані з ними питання;
- визначеннях, критеріях визнання та концепціях оцінки активів, зобов'язань, доходу та витрат у Концептуальній основі;
- найостанніших положеннях інших органів, що розробляють та затверджують стандарти, які застосовують подібну концептуальну основу для розробки стандартів, іншій професійній літературі з обліку та прийнятих галузевих практиках.

Відмітимо, що одним із проблемних аспектів наближення вітчизняних П(С)БО до МСФЗ є саме ті ділянки обліку, де потрібне професійне судження бухгалтера. Перш за все, це відноситься до зміни способів амортизації, термінів корисного використання, перегляду первісної (історичної) вартості, формування резервів, коректування вартості активів при їх знеціненні тощо. МСФЗ не містять чітко сформованих способів обліку, на відміну від ПСБО.

Обґрунтоване професійне судження бухгалтера за правилами МСФЗ дозволяє відмовитися від застосування певного стандарту і навіть запропонувати власне рішення, при умові, що ступінь відображення стандартом специфіки господарських операцій на підприємстві – не повний. Проте, відсутність стандартів для окремих операцій чи процесів операційної, фінансової та іншої діяльності обумовлює застосування професійного судження, орієнтуючись на чинну нормативно-правову базу і галузеві стандарти.

У цьому випадку саме облікова політика стає «полем» вибору релевантних рішень, тому і має досить суттєве значення. При її розробці, за МСБО (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [4], для операцій та подій господарської діяльності, до яких відсутні конкретні міжнародні стандарти, управлінський персонал повинен так формувати своє судження, щоб інформація для користувачів достовірно показувала фінансовий стан, фінансові результати діяльності,

грошові потоки, а також економічну сутність, а не юридичну форму операцій суб'єкта господарювання; була доречною, обачною, нейтральною, неупередженою і повною у всіх суттєвих аспектах.

Як зазначає С. Ф. Голов, «сфера застосування професійного судження бухгалтера, з одного боку, значно звужена, а з іншого значно розширена порівняно зі сферою застосування професійного судження, передбаченого МСФЗ. Звуження сфери застосування професійного судження зумовлено тим, що в Україні встановлені уніфіковані форми фінансових звітів. Це виключає необхідність судження щодо ідентифікації фінансових звітів (п. 47 МСБО 1), деталізації статей у звітах на основі оцінки їх суттєвості (п. 72 МСБО 1) тощо. З іншого боку, П(С)БО, на відміну від МСФЗ, розповсюджуються не лише на фінансову звітність, а й визначають методологічні засади формування інформації в бухгалтерському обліку. Це зумовлює застосування професійного судження щодо вибору також форм і процедур для забезпечення отримання і систематизації необхідної інформації» [5, с. 249].

Ефективна діяльність та подальший розвиток підприємства залежить від прийняття дієвих управлінських рішень, що ґрунтуються на належному організаційному забезпеченні та забезпеченні керівництва якісною та оперативною інформацією. Джерелом цієї інформації є фінансова звітність, складена із дотриманням обраної суб'єктом господарювання облікової політики, що ґрунтується на чинному українському законодавстві, включаючи національні П(С)БО.

Основною метою облікової політики є забезпечення створення інформаційної системи підприємства з врахуванням вимог законодавчих актів і нормативних документів про фінансово-майновий стан підприємства та результати його діяльності, які необхідні як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень [6, с. 31–32].

Облікова політика є важливою складовою міжнародних стандартів фінансової звітності. Відповідно п.5 МСБО (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», облікові політики - конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [4].

При застосуванні МСФЗ суб'єкти господарювання так само повинні розробляти та застосовувати облікові політики. Проте, формування облікової політики за міжнародними стандартами пов'язано з проблемами як прикладного, так і теоретичного характеру.

У теоретичному аспекті вирішення вимагає ряд наступних проблем. По-перше, недостатня як кількість досліджень, так і наукова опрацьованість питань адаптації облікової політики за МСФЗ до вітчизняних економічних суб'єктів; по-друге, відсутність чіткого понятійного апарату в частині облікової політики та її аспектів, пов'язаних із застосуванням МСФЗ, які не мають вітчизняних аналогів; по-третє, невідповідність окремих П(С)БО їхнім аналогам за МСБО; по-четверте, відсутність повноцінної структурованих і систематизованих моделей облікової політики за МСФЗ.

Під час євроінтеграційних процесів економіки для вітчизняної практики бухгалтерського обліку досить складною проблемою є необхідність поєднання в обліковій політиці підприємств умов та цілей усіх видів їх діяльності, з одного боку, і вимог міжнародних стандартів фінансової звітності, з іншого.

По-перше, облікова політика вітчизняних суб'єктів господарської діяльності регламентована Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства, затвердженими Наказом МФУ від 27.06.2013 р. № 635 [7], положення яких значно відрізняються від положень облікової політики в зарубіжній моделі. Важливою відмінністю є наявність вимог до якості інформації і вибору способів оцінки активів і зобов'язань. Підприємства мають ширший вибір методів обліку, що дозволяє більш достовірно показувати фінансові результати діяльності і відображувати показники звітності.

По-друге, сьогодні облікова політика більшості суб'єктів господарювання не в повній мірі відповідає вимогам національних стандартів та Методичним рекомендаціям, а це не дає можливості формування конкретної уяви про особливості методики та організації бухгалтерського обліку на окремому підприємстві. Основними недоліками облікових політик суб'єктів господарської діяльності є (табл. 1).

Адаптація облікової політики підприємств до вимог МСФЗ потребує вирішення багатьох специфічних проблем, пов'язаних з організацією бухгалтерського обліку та складанням фінансової звітності, більшість із яких обумовлені поточними управлінськими завданнями. Підприємство обирає напрями розвитку, обсяги виробництва, контрагентів, ресурси, джерела фінансування, напрями інвестицій, тощо. Подання детальної та прозорої фінансової звітності, в якій зручно й зрозуміло наведені ключові показники його результативності надають можливість за результатами їх аналізу визначати пріоритети у досягненні основних цілей.

Відповідно, фінансова звітність складена згідно МСФЗ дає змогу об'єктивно оцінити стан підприємства за міжнародними критеріями та приймати обґрунтовані управлінські рішення, її зможуть перевірити та підтвердити провідні світові аудитори, а отже, є безпосереднім фактором зростання інвестиційної привабливості і прямим стимулом ефективного розвитку підприємства, яке отримує міжнародне визнання та репутацію серйозного партнера.

Крім того, потрібно враховувати, що у зв'язку з продовженням процесу конвергенції з US GAAP постійно відбуваються зміни у чинних МСФО, з'являються нові стандарти, що суттєво впливає на облікову політику та порядок обліку окремих елементів фінансової звітності.

При розробці облікової політики згідно МСФЗ ключовим моментом є ефективність її застосування при веденні обліку та складанні фінансової звітності, тобто врахування її впливу на фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. Відповідно, процес прийняття управлінських рішень зумовлений обліковою політикою, яка має управлінську спрямованість і визначає конкурентоспроможність підприємства, його ділову активність тощо.

Таблиця 1

Недоліки, притаманні обліковим політикам вітчизняних підприємств

№ з/п	Недоліки	Характеристика
1	Формальний підхід	Облікова політика являє собою абсолютно «типовий» документ, який не враховує специфіки діяльності підприємства та включає лише перелік рахунків і субрахунків, які використовуються в бухгалтерському обліку.
2	Наказ про облікову політику не структурований	Зміст облікової політики не має конкретно обґрунтованих блоків, що характеризують окремі об'єкти обліку, а має сукупність змішаних пунктів.
3	Наведений не повний перелік елементів щодо окремих об'єктів обліку	Облікова політика має значні прогалини щодо відображення певних елементів конкретних об'єктів бухгалтерського обліку.
4	Невідповідність між відображеними методами та методами, які використовуються на практиці	У разі зміни методу амортизації чи інших методів та процедур, до облікової політики повинні вноситись зміни, а якщо це не відбувається, то виникає невідповідність.
5	Не розкрито, або особливо не виділено попередні облікові оцінки	Відсутність або недостатнє розкриття попередніх облікових оцінок, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між звітними періодами, знижує достовірність фінансової звітності поточного і наступних звітних періодів.
6	Максимальне наближення бухгалтерського та податкового обліку	Залежно від вибору методів обліку, наведених в обліковій політиці, виходить різний фінансовий результат діяльності і, як наслідок, підприємство може мати різну вартісну оцінку.
7	Відсутні елементи облікової політики для цілей оподаткування	Не розкриті питання організації та ведення податкового обліку.
8	Не визначені альтернативні елементи за окремими податками, зборами та обов'язковими платежами	У Наказі не прописані всі правила і методи, якими має намір керуватися підприємство при розрахунку і сплаті податків та зборів.
9	Елементи облікової політики формуються без належної оцінки наслідків для оподаткування підприємства	Облікова політика не забезпечує вибір оптимальної системи оподаткування, методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення обліку розрахунків за податками та платежами.
10	Відсутність посилань на норми чинного законодавства	Відсутність посилань ускладнює відслідковування змін в нормативно-правових актах та внесення змін та корективів в облікову політику.
11	Вказування конкретних прізвищ в обліковій політиці	Зазначення в Наказі не відповідальних посадових осіб, а конкретних прізвищ.
12	Відображення кореспонденцій	Облікова політика перезавантажена типовими кореспонденціями рахунків по окремих об'єктах обліку.

Джерело: [8, с. 48; 9, с. 76; 10; 11, с. 180; 12, с. 1010]

Висновки. На сьогодні розробка повноцінної облікової політики – це досить витратне з точки зору ресурсів і часу завдання, яке неможливо вирішити за відсутності усвідомлення і розуміння ролі бухгалтерського обліку і звітності в підвищенні ефективності та розвитку підприємств. Облікова політика вимагає ретельної підготовки, планування ресурсів і розуміння того, що облік – це постійно діюча технологія, яка буде вимагати

постійного супроводу і забезпечення. Отже, наявність глибоко розробленої облікової політики – важлива складова системи обліку сучасного підприємства. Перш, ніж застосовувати конкретну облікову політику спеціалісти по міжнародних стандартах обліку та звітності повинні оцінити вплив вибору на фінансову звітність у цілому і зіставити з метою, можливостями, стратегічними і тактичними планами підприємства.

Список літератури:

1. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.04 р. № 1629-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/996-14>.
3. МСБО (IAS) 1 «Подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
4. МСБО (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_020.
5. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік в Україні : аналіз стану та перспективи розвитку: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
6. Пушкар М.С., Ширба М.Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. – Тернопіль: Карт-бланш, 2010. – 260 с.
7. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені Наказом Міністерства Фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635 / Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.kmu.gov.ua>.
8. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. / І.В. Жолнер. – К.: НУХТ, 2012. – 335 с.

9. Приходько І.П. Облікова політика сучасного підприємства: теоретичні аспекти формування / І.П. Приходько // Економіка та держава. – 2013. – № 5. – С. 73–76.
10. Каменська Т. Облікова політика та бухгалтерські оцінки відповідно до МСФЗ / Т. Каменська // Інтерактивна бухгалтерія. – 2014. – № 3 (6 січня) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/ib/2714/13540>.
11. Маренич Т.Г. Обґрунтована попередня облікова оцінка як невід’ємна складова облікової політики підприємства / Т.Г. Маренич // Проблеми економіки. – 2016. – № 2. – С. 179–183.
12. Мулик Т.О. Облікова політика як інструмент управління оподаткуванням / Т.О. Мулик // Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 4. – 2015. – С. 1007–1112. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-4-2015/12-vipusk-4-berezen-2015-r/720-mulik-t-o-oblikova-politika-yak-instrument-upravlinnya-opodatkuvannyam>.

Косташ Т.В.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЁТНОЙ ПОЛИТИКИ ПО МСФО КАК СТИМУЛ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены актуальные проблемы перехода отечественных субъектов хозяйствования на МСФО с целью составления финансовой отчётности. Установлено, что процесс формирования учётной политики предприятий по международным стандартам финансовой отчётности связан с проблемами теоретического и прикладного характера. Проанализировано и обобщено причины, которые являются преградой к использованию МСФО в учётной практике отечественного бизнеса.

Ключевые слова: учётная политика, международные стандарты финансовой отчётности, профессиональное суждение бухгалтера, организация бухгалтерского учёта, финансовая отчётность.

Kostash T.V.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ACCOUNTING POLICY FORMATION ACCORDING TO IFRS AS A STIMULUS OF THE COMPANY EFFECTIVE DEVELOPMENT

Summary

Actual issues of the switch of domestic entities to IFRS for financial reporting purposes are considered in the article. It is established that the process of accounting policy formation according to International Financial Reporting Standards is linked with the theoretical and practical issues. Causes of the blocking of IFRS usage in accounting practice of domestic business are analyzed and summarized.

Keywords: accounting policy, International Financial Reporting Standards, professional accountant's opinion, organization of accounting, financial reporting.